

ยุคทองของ วรรณคดีไทย

ศศิธร ไม้ซังไม้ตะ
โรงเรียนภาษาและวัฒนธรรม

สวัสดีค่ะ ชาว TPA NEWS ที่เคารพรักทุกท่าน ฉบับนี้ผู้เขียนขอเกาะกระแสละครน้ำดีที่ตั้งไม่หยุดจุดไม่อยู่อย่าง “บุพเพสันนิวาส” สักนิดนะคะ เพราะอย่างที่ทราบกันดีว่าละครเรื่องนี้นอกจากจะดำเนินเรื่องได้อย่างสนุกสนานน่าติดตามตัวละครแต่ละตัวมีเสน่ห์ องค์ประกอบศิลป์ตั้งแต่เสื้อผ้าหน้าผมสถานที่ ตลอดจนข้าวของเครื่องใช้ในการถ่ายทำสวยสดงดงามแล้วยังเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ซึ่งผู้เขียน “รวมแพง” (นามปากกา) ได้ใช้เวลาศึกษาหาข้อมูลอยู่นานเพื่อให้ละครมีความสมจริงมากที่สุดเลือกตัวละครและเหตุการณ์ที่มีอยู่จริงในหน้าประวัติศาสตร์มาเรียงร้อยในงานเขียนอย่างแนบเนียน ทำให้ละครเรื่องบุพเพสันนิวาสมีผู้ชมติดตามเป็นจำนวนมากตั้งแต่ครั้งแรกที่ลงจอ ส่งผลไปถึงยอดขายของนวนิยายต้นฉบับที่กลับมาพุ่งสูงจนขาดตลาด และเสียงเรียกร้องจากทั้งผู้ชมละครและผู้อ่านนวนิยายที่ขอให้รวมแพงเขียนภาคต่อ

ด้วยความเป็นครูก็อดไม่ได้ที่จะขออธิบายความหมายของ “บุพเพสันนิวาส” ก่อนเลยนะคะ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้อธิบายความหมายไว้ว่า การเคยเป็นเนื้อคู่กัน การเคยอยู่ร่วมกันในชาติก่อน ค่ะ ละครหรือนวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวในช่วงรัชสมัยของพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นยุคสมัยที่เรียกกันว่าเป็น “ยุคทองของวรรณคดีไทย” เพราะเหตุใดจึงได้รับการขนานนามเช่นนั้น ติดตามอ่านกันนะคะ

วรรณคดีสมัยอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยมายาวนานถึง ๔๑๗ ปี มีกษัตริย์ปกครอง ๓๓ พระองค์ กษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ทรงสร้างสรรค์วรรณคดีไว้เป็นมรดกตกทอดมาจนทุกวันนี้มี ๕ พระองค์คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระ

พระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระนารายณ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ

- วรรณคดีสมัยอยุธยาแบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค คือ
- วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น (พ.ศ. ๑๙๙๓-๒๐๗๒)
- วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนกลาง (พ.ศ. ๒๑๖๓-๒๒๓๑)
- วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. ๒๒๓๕-๒๓๑๐)

รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นยุคทองแห่งวรรณคดีนั้นอยู่ในสมัยอยุธยาตอนกลาง

วรรณกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมัยอยุธยาตอนกลางเริ่มตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พ.ศ. ๒๑๖๓ จนถึงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. ๒๒๓๑ รวมระยะเวลา ๖๘ ปี ในสมัยนี้มีนักปราชญ์ราชกวี และวรรณคดีสำคัญเกิดขึ้นมากมาย ถึงขั้นเล่าขานต่อกันมาว่าคนในยุคสมัยนั้น “หายใจกันเป็นกาศกอลอน” นับตั้งแต่องค์ประมุขของประเทศ คือ สมเด็จพระนารายณ์ ไปจนถึงบุคคลชั้นผู้น้อยทั้งหญิงชาย เช่น นายประตุ ต่างพากันสนใจงานวรรณคดี และสามารถสร้างสรรค์วรรณคดีอันยอดเยี่ยมไว้ ราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์เป็นที่ชุมนุมกวีปราชญ์คับคั่ง ยังมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์อุปถัมภ์เช่นนั้นแล้ว ยิ่งเพิ่มความครึกครื้นมากขึ้น เช่น สมเด็จพระนารายณ์ทรงพระราชนิพนธ์โคลงไว้ ๒๒ ท แล้วรับสั่งให้พระโหราธิบดีนำไปแต่งต่อ สมเด็จพระนารายณ์ทรงตอบโต้โคลงกับพระมหะสิ และศรีปราชญ์ตอบโต้นายประตุ และมหาราชเสียงใหม่ เป็นต้น

ความรู้เรื่องของวรรณคดีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสันนิษฐานว่าน่าจะมีสาเหตุ ดังต่อไปนี้

๑. ความเจริญของบ้านเมือง สมเด็จพระนารายณ์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ และประกอบด้วยบุญญาธิการมีบุรุษรัตนช่วยเสริมพระบารมีในด้านต่างๆ เช่น นักรบ นักการทูต และสถาปนิก ทั้งที่เป็นคนไทยและชาวต่างชาติ เมื่อบ้านเมืองเจริญก้าวหน้าสมบุรณ์พูนสุข และสงบร่มเย็น งานเขียน วรรณคดีก็ย่อมเจริญตามไปด้วย

๒. สมเด็จพระนารายณ์ทรงสนพระทัย และทรงพระปรีชาญาณทางวรรณคดีเป็นพิเศษ จึงทรงสนับสนุน และอุปการะกวี

๓. ในรัชกาลนี้ชาวยุโรปเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์เป็นอันมาก คนไทยจึงต้องตื่นตัวหันมาใส่ใจศึกษารากษัตริย์ และศาสนาของตนเอง

กวี และวรรณคดีสำคัญ

๑. สมเด็จพระนารายณ์ หนังสือที่ทรงพระราชนิพนธ์ ได้แก่ (๑) สมุทรโฆษคำฉันท์ (ต่อจากพระมหาราชครู) (๒) โคลงพาลีสนน่อง (๓) โคลงทศรถสอนพระราม (๔) โคลงราชสวัสดิ์ (๕) เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา (บ้างกล่าวว่าขุนหลวงสรศักดิ์หรือพระศรีสุริยเพชฌัญที่ ๘ ทรงพระราชนิพนธ์)

๒. พระมหาราชครู หนังสือที่แต่ง ได้แก่ (๑) สมุทรโฆษคำฉันท์ (ตอนต้น) (๒) เสือโคคำฉันท์

๓. พระโหราธิบดี หนังสือที่แต่ง ได้แก่ (๑) จินตามณี (๒) พระราชพงศาวดารกรุงเก่า (ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์)

๔. ศรีปราชญ์ หนังสือที่แต่ง ได้แก่ (๑) กำสรวล (นิราศนครศรีธรรมราช) (๒) อนิรุทธคำฉันท์ (๓) โคลงเบ็ดเตล็ดอื่นๆ

๕. พระศรีมโหสถ หนังสือที่แต่ง ได้แก่ (๑) กภาพย์ห่อโคลง (๒) โคลงเฉลิมพระเกียรติพระนารายณ์ (๓) โคลงอักษรสามหมู่

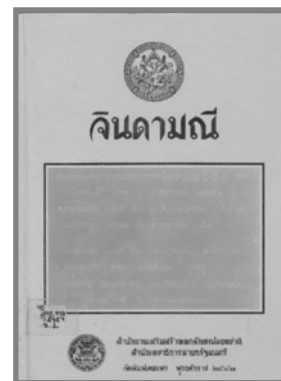
๖. พระเยวราช ขุนพรหมมนตรี ขุนศรีกวีราช ขุนสารประเสริฐ หนังสือที่แต่ง คือ โคลงทวาทศมาส

๗. ขุนเทพกวี หนังสือที่แต่ง คือ คำฉันท์ดุชะฎิสังเวกกล่อมช้าง

๘. กวีผู้ไม่ปรากฏนามชัด หนังสือที่แต่ง ได้แก่ (๑) โคลงทริภุญชัย (๒) ลิลิตพระลอ

ผลงานที่โดดเด่น

วรรณคดีในยุคนี้ที่โดดเด่นและได้รับการยกย่องข้ามกาลเวลามีมากมาย ดังนี้

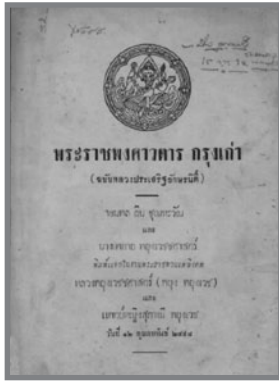
จินตามณี ที่มา <http://www.finearts.go.th/chantaburilibrary/ebook/item/จินตามณี.html>

“จินตามณี” (พระโหราธิบดี) เป็นหนังสือเรียนภาษาไทยเล่มแรกที่ทำให้ความรู้ทางไวยากรณ์ไทยและการแต่งคำประพันธ์ กล่าวคือมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องการใช้สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ การแจกลูก การผันอักษร อักษรศัพท์ อักษรเลข การสะกดการันต์ การแต่งคำประพันธ์ ชนิดต่างๆ และกลบท ปรากฏกลบทอยู่ถึง ๖๐ ชนิด

“โคลงพาลีสนน่อง” (สมเด็จพระนารายณ์) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตอนที่พาลีเรียกสุครีพ และองค์มาสั่งสอนข้อปฏิบัติในการรับราชการหรือธรรมเนียมปฏิบัติราชการของข้าราชการที่ดี

“โคลงทศรถสอนพระราม” (สมเด็จพระนารายณ์) เนื้อเรื่องเป็นคำสอนเกี่ยวกับหลักปฏิบัติอันดีงามเหมาะสมที่พระมหากษัตริย์ควรทรงยึดมั่น และนำมาใช้ในการปกครองอาณาประชาราษฎร์ ได้แก่ การปกครองราษฎรและบ้านเมืองด้วยความรัก ความเมตตา กรุณา และความยุติธรรม การให้รางวัลตอบแทนความดีความชอบ

การระงับดับอวิชา ความกังวล โลก โกรธ หลง ไม่เบียดเบียนราษฎร ให้มีความอดทน ดูแลรักษาบ้านเมืองประดุจบิดามารดาภิบุตรของตน ตลอดจนปกป้องบ้านเมืองจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/92205>

“พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์” (พระโหราธิบดี) เป็นเอกสารอันมีค่าอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงมีรับสั่งให้เรียบเรียงขึ้น เนื่องจากเริ่มตั้งแต่สร้างพระพุทธรูปพระเจ้าพนัญเชิง ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ และความมาจบลงในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเมื่อทรงเตรียมทัพจะเสด็จไปตีอังวะ ในต้นฉบับสมุดไทยที่หลวงประเสริฐอักษรนิติ์เป็นผู้ค้นพบได้มา เข้าใจว่าคงจะมีความต่อไปอีกประมาณ ๑ เล่มสมุดไทย

สมุทโฆษคำฉันท์ ที่มา http://lit4teachers.blogspot.com/2016/04/blog-post_46.html

“สมุทโฆษคำฉันท์” (พระมหาราชครู) เป็นวรรณคดีเรื่องสำคัญและมีประวัติการประพันธ์ที่น่าสนใจเรื่องหนึ่ง ด้วยปรากฏว่ามีกวีสำคัญของไทย ๓ ท่าน แต่งสืบทอดกัน เริ่มด้วยพระมหาราชครู สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เรื่องสมุท

โฆษคำฉันท์ นับเป็นฉันท์เรื่องแรกที่นำมาบรรยายชาดกในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ปางหนึ่ง ซึ่งเคยเป็นนิยายเล่าสืบทอดกันมาอย่างแพร่หลายแล้ว กวีนิพนธ์ทุกตอนมีความประณีตบรรจง มีอรรถรสไพเราะด้วยฉันท์และกาพย์จบลงด้วยโคลงสี่สุภาพเป็นบทส่งท้ายเรื่อง ส่วนนวนโวหามีความกลมกลืนกันตลอดเรื่องเสมือนเป็นกวีคนเดียวกันแต่ง ด้วยเหตุนี้สมุทโฆษคำฉันท์จึงได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ว่าเป็น “ยอดของวรรณคดีประเภทฉันท์”

จากผลงาน เหตุการณ์ และความสำคัญทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ทำให้รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้รับการขนานนามให้เป็นยุคทองแห่งวรรณคดีอย่างไร้ข้อกังขา... อย่างไรก็ตาม เจ้าคะ ออเจ้า

ที่มาข้อมูล

กวีและวรรณคดีสำคัญ. สืบค้นจาก <https://noo5626oum.wordpress.com/ประวัติวรรณคดีไทย/> เมื่อ ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

โคลงทศรถสอนพระราม. สืบค้นจาก http://www.sac.or.th/databases/thailandir/detail.php?meta_id=82

จินตามณี. สืบค้นจาก [https://th.wikipedia.org/wiki/จินตามณี_\(ตำรา\)](https://th.wikipedia.org/wiki/จินตามณี_(ตำรา)) เมื่อ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ผลงานที่โดดเด่น. สืบค้นจาก <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=vinitisiri&month=03-02-2012&group=158&gblog=59> เมื่อ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. สืบค้นจาก <http://vajirayana.org/พระราชพงศาวดารกรุงเก่า-ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์/คำอธิบาย>

วรรณกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และ วรรณคดีสมัยอยุธยา. เรียบเรียงจาก วรรณกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์. สืบค้นจาก <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=vinitisiri&month=03-02-2012&group=158&gblog=59>; วรรณคดีสมัยอยุธยา. สืบค้นจาก <https://det603.wordpress.com/วรรณคดีสมัยอยุธยา/> เมื่อ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

สมุทโฆษคำฉันท์. สืบค้นจาก <http://vajirayana.org/สมุทโฆษคำฉันท์/คำอธิบาย>